

Kaisa Juuso ps

Kirjallinen kysymys kuntalain 12 a luvun tulkinnasta ja soveltamiskäytännöstä

Eduskunnan puhemiehelle

Kuntalain 12 a luvussa (Lex Kittiläksi kutsuttu) on säädetty poikkeuksellisissa hallinnollisissa vaikeuksissa olevaa kuntaa koskevasta selvitysmenettelystä. Lainkohdan nojalla **valtiovarainministeriö päätti 19.6.2018 pidättää 20 syytteessä** olevaa Kittilän kunnan luottamushenkilöä luottamustoimista siihen saakka, kunnes luottamushenkilöitä vastaan nostetut syytteet on käsitelty tuomioistuimessa. Asiassa oli kyse siitä, toimivatko virkarikoksista syytetyt Kittilän kuntapäättäjät tietoisesti vastoin lakia kunnanjohtajan erottamisprosessissa. Kittilän kunnanvaltuusto oli aiemmin 26. maaliskuuta päättänyt, ettei se pidätä syytteessä olevia luottamushenkilöitä luottamustoimestaan oikeudenkäynnin ajaksi, vaan syytetyt saavat jatkaa luottamustehtävissä normaalien jääviyssääntöjen mukaisesti.

Valtiovarainministeriö katsoi päätöksessään, että tavanomaisten esteellisyyssäännösten mukainen menettely ei riitä turvaamaan Kittilän kunnan päätöksenteon uskottavuutta ja luotettavuutta sekä päätöksenteon saattamista lain mukaiseksi. Ministeriö katsoi päätöksen perusteluissa, että syytteessä olevien henkilöiden jatkaminen luottamustoimen hoitamisessa oikeudenkäynnin aikana vaarantaa kunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden, ja tämän vuoksi luottamustoimesta pidättäminen on välttämätöntä. Päätös pantiin täytäntöön välittömästi.

Kesäkuussa 2019 tekemällään päätöksellä. **Pohjois-Suomen hallinto-oikeus** kuitenkin päätti vapauttaa edellä sanotuista kahdestakymmenestä henkilöistä kymmenen hoitamaan luottamustehtäviä. Hallinto-oikeus katsoi, että kymmenen päättäjän osalta kysymys on ainoastaan yhteen päätöksentekoon, valmisteluun tai täytäntöönpanoon osallistumisesta, ja siksi heidän osaltaan luottamustoimesta pidättäminen ei ollut välttämätöntä. Tästä päätöksestä valittivat korkeimpaan hallinto-oikeuteen niin valtiovarainministeriö kuin Kittilän kunta. KHO ei antanut välipäätöstä. Koska valtiovarainministeriö on valittanut hallinto-oikeuden päätöksestä siltä osin kuin hallinto-oikeus on kumonnut ministeriön päätöksen sekä Kittilän kunnanhallitus siltä osin kuin hallinto-oikeus ei ole kumonnut ministeriön päätöstä, valtionvarainministeriön ja hallinto-oikeuden päätös eivät ole miltään osin lainvoimaisia, KHO toteaa päätöksen perusteluissaan. Asia on nyt käsiteltävänä **korkeimmassa hallinto-oikeudessa**, ja valtiovarainministeriön päätöksen nojalla 20 luottamushenkilöä ovat edelleen pidätettyinä luottamustehtävistä.

Lapin käräjäoikeus on 28.6.2019 vapauttanut virkarikoksista epäillyt Kittilän kuntapäättäjät syytteistä. Käräjäoikeus hylkäsi 27 kuntapäättäjää ja yhtä muuta henkilöä vastaan nostetut syytteet törkeästä virkavelvollisuuden rikkomisesta ja työturvallisuusrikoksesta. Syyttäjän valitettua

Kirjallinen kysymys KK 187/2020 vp

päätöksestä, asian **hovioikeuskäsittely alkaa syksyllä 2020**. Hovioikeuden ratkaisu annetaan aikaisintaan alkuvuodesta 2021.

Lapin käräjäoikeuteen on tullut **helmikuussa 2020 vireille uusi Kittilän kunnan päätöksentekoa koskeva rikosasia**. Syyttäjä vaatii rangaistusta virka-aseman väärinkäytöstä sekä virkavelvollisuuden rikkomisesta tai tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta. Jutun asianomistajana on Kittilän kunnan entinen hallintojohtaja, joka jäi toiselle sijalle, kun Kittilän kunnanvaltuusto lokakuussa 2017 valitsi kunnanjohtajalle sijaisen kahden kuukauden ajaksi. Syytettynä on 38 kunnan luottamushenkilöä. Osa heistä on kuntapäättäjiä, joita vastaan nostettiin syytteitä virkarikoksista jo vuonna 2017.

Kihlakunnansyyttäjä on nostanut myös syytteitä Kittilässä vuosina 2015—2017 esillä olleisiin oikeudellisen palvelun tilaamista, käyttämistä ja maksamista koskeviin asioihin liittyen. Asiassa on syytettynä useita kunnan luottamushenkilöitä. Näiden lisäksi on käynnissä kaksi erillistä esitutkintaa, molemmat epäilyistä virka-aseman väärinkäytöstä ja työsuojelurikoksista. Kummassakin esitutkinnassa on epäiltyä kaikkiaan kymmeniä Kittilän kunnan luottamushenkilöitä.

On mahdollista, että valtuustokäsittelyyn tulee aloite syytteessä olevien luottamushenkilöiden pidättämisestä luottamustoimestaan kuntalain 85 pykälän mukaisesti. Lainkohdan mukaan: "Valtuuston on luottamushenkilön toimestaan tekemäksi epäiltyä virkarikosta koskevan esitutkinnan tai oikeudenkäynnin ajaksi pidätettävä luottamushenkilö toimestaan, jos se on kunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden turvaamiseksi välttämätöntä ottaen huomioon epäillyn rikoksen vakavuus, mahdollinen toistuvuus ja muut seikat. Pidättämispäätös voidaan panna täytäntöön heti."

Kunnallinen päätöksenteko on vaarassa menettää toimintakykynsä Kittilän kunnassa

Kunnallinen päätöksenteko on vaarassa menettää toimintakykynsä Kittilän kunnassa. Tällä hetkellä kaikki Kittilän kunnan varsinaiset valtuutetut ja suuri osa varavaltuutetuista ovat joko kunnallisesta päätöksenteosta pidätettyinä valtiovarainministeriön 19.6.2018 tekemän päätöksen perusteella tai syytettynä entisen hallintojohtajan tapauksessa. Ja lisää tapauksia on käsittelyssä.

Valtiovarainministeriö on katsonut kuntalain 12 a luvun nojalla tekemänsä luottamustoimesta pidättämispäätöksen perusteluissa kesäkuussa 2018, että syytteessä olevien henkilöiden jatkaminen luottamustoimen hoitamisessa oikeudenkäynnin aikana vaarantaisi kunnan päätöksenteon uskottavuuden ja luotettavuuden, ja tämän vuoksi luottamustoimesta pidättäminen on välttämätöntä. Tämänhetkisen tilanteen valossa on nähtävissä, että 20 luottamushenkilön pidättäminen luottamustoimestaan ei ole turvannut tai lisännyt kunnan päätöksenteon toimintamahdollisuuksia ja uskottavuutta ja luotettavuutta. Tilanne on edennyt siihen suuntaan, että luottamustoimesta pidättämispäätöksen vuoksi päätöksenteko kunnassa on vaarassa muuttua mahdottomaksi.

Kittilän kunta on kritisoinut valtiovarainministeriön päätöstä ja laintulkintaa. Marraskuussa 2018 vastineessaan Pohjois-Suomen hallinto-oikeudelle Kittilän kunnan näkemyksen mukaan seuraukset ovat kohtuuttomia, jos käräjäoikeuskäsittelyä seuraa käsittely ylemmissä oikeusasteissa, ja syytetty voi olla pidätettynä luottamustoimista vuosikausia. Lausunnossaan kunta arvosteli ministeriön päätöstä siitä, että lain mahdollistamaa harkintavalta oli jätetty käyttämättä.

Kirjallinen kysymys KK 187/2020 vp

Oikeustieteen professori Pauli Rautiainen on Kuntalehdessä 21.3.2018 arvioinut Kuntalain 12 a luvun sisältävän epätarkoituksenmukaisia säädöksiä. Professori Rautiaisen mukaan lainkohta ei riittävästi täytä oikeusvaltion turvaamiseen liittyviä lähtökohtiaan, eikä ole omiaan vahvistamaan kunnallisen itsehallinnon valtiosääntöistä merkitystä. "Pikemmin on alkanut tulla sellaista painavaa näyttöä, joka ainakin tietyissä tilanteissa kykenee oikeuttamaan valtiosääntöisesti syvemmälle menevän puuttumisen kunnalliseen itsehallintoon, kuin Lex Kittilää säädettäessä ajateltiin."

Kuntalain 12 a luvun säätämisvaiheessa eräät oikeusoppineet katsoivat lain loukkaavan kunnan itsehallinnon suojaa ja syyttömyysolettamaa. Ministeriön toimivallan lisäämiselle olisi sen tulkintakannan mukaan vaadittu vaikeutettu lainsäätämisyjärjestys.

Valtiovarainministeriö on aloittanut viime syksynä kuntalain muutostarpeiden selvittämistyön, jossa tarkastellaan myös kunnan hallinnon sääntelyä.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Miten hallitus aikoo varmistaa Kittilän kunnan luottamuselinten päätöksentekokyvyn,

aikooko hallitus arvioida uudelleen valtiovarainministeriön tekemän Kittilän kunnan luottamushenkilöiden luottamustehtävistä pidättämispäätöksen,

aikooko hallitus kuntalain muutostarpeiden selvitystyössään arvioida kuntalain 12 a luvun ja erityisesti lain 109 a §:n muuttamisen tarvetta ja

aikooko hallitus selvittää, onko Lex Kittilä ristiriidassa perustuslain 121 §:n kanssa?

Helsingissä 25.3.2020

Kaisa Juuso ps